МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ АПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІМЕНІ СВЯТОЇ КНЯГИНІ ОЛЬГИ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В XXI СТОЛІТТІ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

14 квітня 2006 року



Київ, 2006

УДК 37.034(06)
ББК 74я43
К 65

К 65 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В XXI СТОЛІТТІ: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 квітня 2006 р.). Редактори: О.Б. Терешина, А.М. Вдовиченко. – Київ, Основа. 2006. – 223 с.

ISBN 966-699-177-2

Відповідальний за випуск: Вдовиченко А.М.

У збірнику, підготовленому за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції „Концептуальні засади духовного розвитку особистості в XXI столітті" розміщено матеріали доповідей, у яких висвітлюється широкий спектр проблем щодо формування сучасних концепцій духовного розвитку особистості.

Учасники конференції ставлять цю проблему та запрошують до осмислення, діалогу в системі освіти досить непростого процесу формування нашого завтра, яке не може бути не повязане з особистістю високої духовності, досить високого рівня загальної культури.

Актуальність, винесених на обговорення питань, продиктована потребами не тільки сфери освіти, а й усього суспільства, яке знаходиться на такій стадії розвитку, коли традиційні методи управління діють не так ефективно, а втілення у життя зазначених проблем потребує **нових** виважених підходів і необхідні **нові** рішення, які мають бути активно обговорені, формуючи нове бачення процесу.

Заявлена ціль конференції -

пропаганда необхідності виважених концептуальних засад формування духовних ціннісних орієнтацій особистості, як оптимального шляху усунення проблем у процесі розвитку творчого потенціалу особистості; "переоформлення" внутрішнього світу самої людини, яка прийняла б знання універсальних законів та наслідування їм в організації свого життя.

УДК
37.034(06)
ББК 74я43

© МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
© ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ
© ІНСТИТУТ ПОБЛЕМ ВИХОВАННЯ АПН УКРАЇНИ
© ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ
© КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ІМЕНІ СВЯТОЇ КНЯГИНІ ОЛЬГИ

ISBN 966-699-177-2

глибинному рівні формує особистісний життєвий сценарій, транслює у несвідоме інформацію про шлях індивідуації, який ми впізнаємо в реальному житті як потяг до таємничого та сум за нездійсненим, усвідомлене бажання розвиватися духовно та сприяти розвитку інших, покращувати власне життя та життя тих, хто також цього прагне. Казка також виступає як інструмент психодіагностичної та психокорекційної роботи практичного психолога, яка в свою чергу спрямована на допомогу у самопізнанні, саморозкритті та духовно-психологічному зростанні особистості. Сенс духовного розвитку в казкотерапевтичному просторі можна визначити через внутрішні зміни, що ведуть до гармонізації життя особистості, важливою місією якої стає можливість нести добро та справедливість в оточуючий світ.

О.В.Корнієнко
м.Київ

ПСИХОСОМАТИЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВА ДУХОВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ДОСЛІДЖЕННЯ)

Проблема висвітлення такого важливого аспекту як духовності особистості була предметом уваги мислителів, науковців різних часів починаючи з періоду античності і сьогоденням. У залежності від специфічних наукових інтересів фахівців: філософів, медиків, психологів, соціологів, педагогів розглядалися загалом такі аспекти, які вважали за доцільне висвітлювати у своїх наукових трактатах, монографіях, навчальних посібниках, статтях вчені різних наукових шкіл. З позиції професійної діяльності психолога-науковця та практика вважаємо за доцільне привернути увагу представників наукової громадськості на недостатньо висвітлену проблему впливу базових індивідуально-психологічних, індивідних, соціально-психологічних критеріїв психосоматичного здоров'я учнівської та студентської молоді та їх впливу на духовність особистості, світосприйняття, загалом життєвий шлях.

Зустрічаються у працях сучасних вітчизняних вчених думки про роль психічного здоров'я особистості (з позиції внутрішньої картини здоров'я В.К.Каган, С.І.Ситнік) та даний напрямок набув інтенсивного розвитку за останні роки (І.В.Дубровіна, О.С.Васильєва, Ф.Р.Філатов, В.С.Нікіфоров,

В.М.Розін). Новоствореним підходом можна вважати і психологію тілесності (В.В.Ніколаєва, Т.М.Титаренко, П.Д.Тищенко, А.Ш.Тхостов).

Заслуговує на увагу оцінка феномену психологічного здоров'я та психологічної безпеки творчої особистості, представлена академіком В.О.Моляко [3]

Загалом, більшість фахівців пишуть про певний опосередкований вплив та взаємозв'язок духовності особистості та її здоров'я, але залишається не вирішеними питання: систематизація існуючих моделей дослідження, виділення якісних та кількісних критеріїв фізичного, сексуального, психічного, духовного здоров'я учнівської та студентської молоді.

Автор даної статті з урахуванням власного досвіду науково-педагогічної діяльності з 1994 по 2006 років у наступних напрямках: „Валеологія", „Психосоматичне здоров'я", „Методи підтримання психосоматичного здоров'я", „Безпека життєдіяльності" (авторський курс для психологів, соціологів та соціальних працівників) пропонує ознайомитися з основними положеннями власної концепції, яка розробляється у парадигмі *„психосоматичного здоров'я практично здорової, ще не хворої особистості та методів його діагностики та підтримання"* [1,2]. Підготовлена оглядова стаття на нашу думку може представляти інтерес як для психологів-теоретиків, так і практиків і слугувати джерелом для подальших кроків і виділенні відповідних критеріїв психосоматичного здоров`я та методів його індивідуально-психологічної діагностики і підтримання.

Вступ

У зв'язку зі збільшенням орієнтації на охорону здоров'я, а саме, на профілактику та раннє виявлення хвороб, ефективність багатьох оздоровчих програм стає більшою мірою залежною від бажання людей мати більш активну позицію щодо свого здоров'я. Дослідники (Sackett, Snow; Корнієнко) стверджують те, що більшість людей хотіли б бачити позитивні наслідки від участі у оздоровчих програмах (загальних медичних оглядах, прищепленнях та інших профілактичних заходах), спостерігається низький рівень схильності до рекомендованого медичного лікування [4; 1].

Аналіз досліджень і публікацій

Не існує простої та однозначної відповіді на запитання, чому деякі люди вибирають активну позицію, доглядаючи за своїм здоров'ям, інші ні. Існують роботи науковців біхевіорального напрямку для визначення та пояснення чинників добровільної поведінки, орієнтованої на своє здоров'я, що загалом пов'язується з її комплексністю та багатофакторністю. У роботі McKinlay [5] було виділено шість напрямків для пояснення даної поведінки щодо здоров'я: економічний; соціодемографчний; географічний; соціопсихологічний; організаційний.

За останні двадцять років опубліковано значну кількість теоретичних концепцій з метою оцінки діяльності, пов'язаної зі здоров'ям людини. Найбільш важливим з погляду „передбачувальних можливостей" та кількості посилань у літературі, виявились дві моделі: про здорову та хворобливу поведінку.

Завдання, що конкретизують мету запропонованої статті виявилися наступними:

1. Проаналізувати доступні концепції науковців про визначення понять психічне та фізичне здоров'я особистості.
2. Виділення провідних критеріїв в оцінці вищезгаданих понять через їх багаторівневий континуум та рівень активності.
3. Урахування самооцінки та самопочуття як біопсихосоціальних чинників здоров'я особистості.
4. Систематизація методів оцінки здоров'я людини та аналіз деяких проблем щодо їх інтерпретації.

Основні положення досліджуваної проблеми

Існує багато можливих дефініцій здоров'я, на думку [6]. Деякі із них, найбільш розповсюджені, наведено нижче. Як правило, під здоров'ям розуміють відсутність хвороб та болі, але його можна розглядати також як оптимальне пристосування організму до середовища проживання. При цьому мається на увазі пристосування не тільки до фізичних, але також і до психологічних та соціальних факторів. Здоров'я загалом характеризується співвідношенням усіх цих трьох

компонентів благополуччя людини: фізичного, психологічного та соціального. Саме у цьому значенні автор цієї концепції M. Oshima використовує цей термін.

ДЕФІНІЦІЇ ЗДОРОВ'Я

1. Відсутність захворювання
2. Хороший стан: людина не хворіє, не відчуває ні болі, ні нездужання
3. Оптимальна пристосувальність
4. Цілісність (відсутність пошкоджень)
5. Стан процвітання
6. фізичне, психологічне та соціальне благополуччя, а не тільки відсутність хвороби та болю
7. Рівновага
8. Непорушений ритм
9. Досконала пристосувальність організму до середовища
10. Адаптація
11. Баланс
12. Загальний стан
13. Рівень
14. Процес взаємодії людини з середовищем
15. Продукт придбаних благ чи предметів ужитку.

До здоров'я не можна підходити як до простої дихотомії (розділення) хвороба - відсутність хвороби Напроти, його слід розглядати як багаторівневий континуум. З цього випливає те, що стан здоров'я людини не є щось не змінне воно може поліпшуватися чи погіршуватися.

Самооцінка здоров'я залежить від різних змінних, у тому числі від апетиту, утоми та праці. Інтеграцію цих різних факторів було названо самопочуттям. Складові частини (компоненти), пов'язані зі здоров'ям, може бути розподілено на фактори середовища та індивідуальності

ФАКТОРИ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ТА СЕРЕДОВИЩА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Індивідуальні	*Середовищні*
Фізична сила	Охорона здоров'я
Самопочуття	Безпека
Втома	Медичні огляди
Розвиток	Спорт
Смаки (прихильності,пристрасті)	Призначення ліків
Вік	Перетинання часових поясів
Сон	Характер суспільства
Емоційність	Взаємостосунки з оточуючими
Стать	Захоплення
Життєвідчування	Робота, мета
Харчування	Друзі
Особистість	Друзі
Релігія	Добробут
Енергійність	Економіка
Амбіції(прагнення, цілі)	Освіта
	Вода
	Пора року
	Погода

Фактори середовища (якість води, продуктів харчування, зміни погоди, зовнішні психологічні навантаження) можуть впливати на здоров'я. Індивідуальні (чи внутрішні) фактори включають: філософію життя, релігію, особистістні властивості, фізичний стан, вік та здатність насолоджуватись життям.

Стан здоров'я може бути перевірено за допомогою різних методів. Ці методи оцінки здоров`я можуть включати як аналіз поведінки та її медичних аспектів, так і аналіз суб'єктивного ставлення пацієнта до власного здоров'я.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

1. Аналіз здоров'я з погляду фізичної конституції
2. Аналіз здоров'я, заснований на суб'єктивних скаргах (самопочуття, скарги)
3. Аналіз здоров'я, заснований на ситуації, що проектується
4. Аналіз здоров'я, заснований на таких відношеннях: людина-людина, людина-машина, людина-середовище
5. Аналіз здоров'я з позиції статистичних та динамічних функцій (функціонування індивіда та системи)
6. Аналіз рівня розвитку та дозрівання
7. Аналіз: поведінки, результатів діяльності, процесу діяльності, рідин тіла, стану активності

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ІНДЕКСІВ ЗДОРОВ'Я

1. Методи підтвердження індексу здоров'я
2. Методи інтеграції окремих індексів здоров'я
3. Урахування тимчасових процесів
4. Методи тлумачення базових станів
5. Обчислення індивідуальних чи популяційних індексів
6. Зв'язок між медичним оглядом та індексом
7. Необхідність індексу здоров'я
8. Метод індексації окремих умов

Висновки

На основі проаналізованих концепцій та поглядів фахівців різних наукових шкіл можливо зробити наступні висновки:

1. Зберігається відмінність в поглядах вчених в інтерпретації базових понять психічного та фізичного здоров'я особистості з урахуванням теоретичних концепцій медико-біологічного та соціально-психологічного спрямування. На нашу думку практичним психологам слід більше звертати увагу на урахуванні та поглибленому вивченні праць представників гуманістичної та трансперсональної психології з акцентом на холістичний (цілісний) погляд на психосоматичне здоров'я особистості. Пропонується власне визначення даного поняття як біопсихоенергетична сутність людини на різних вікових етапах її розвитку.

2. Проблема дослідження кількісних та якісних критеріїв здорової „нормально функціонуючої людини" стає досить актуальною про що свідчить аналіз публікацій вчених різних наукових шкіл, у тому числі [2]. Питання медико-психологічної діагностики перших симптомів погіршення самопочуття та підтримання психосоматичного здоров'я ще не хворих, але вже і не досить здорових людей є центром уваги досліджень фахівців у медицині, освіті, бізнесі, управлінській діяльності. Існують певні проблеми діагностики критеріїв психосоматичного стану за нормальних та екстремальних умов життєдіяльності особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корнієнко О.В. Поширення психосоматичного здоров'я практично здорових людей: Навч. посібник. - К., 2000. - С. 57-69.

2. Корнієнко О.В. Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді: Монографія. – К., 2004. – 264 с.
3. Моляко В.А. Психологическая безопасность творческой личности Одаренная личность. – 2002. – № 4. – С. 44-50.
4. Sackett D.L., Snow J.C. The magnitude of compliance and noncompliance Compliance in Health Care. – Baltimore, 1979.
5. McKinlay, J.B. Some approaches and problems in the study of the use of services // J. Health Soc.Behav.- 1972.- Vol.13.
6. Oshima Masamitsu. Introduction to the health. – Tokyo, 1972.

Кравець Н.П.
м.Київ

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЧИННИК МОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ

Складовою програми соціалізації та інтеграції дитини з інтелектуальною недостатністю є моральне виховання. Морального досвіду розумово відстала дитина набуває у процесі виконання основних видів діяльності (гра, учіння, спілкування).

Вплив морального виховання на становлення дитини з інтелектуальною недостатністю розглянуто у працях І.Д.Беха, Л.С.Виготського, І.Г.Єременка, Г.М.Дульнєва, М.М.Буфетова, О.М.Вержиховської, В.М.Синьова та інших. Їх дослідженнями встановлено, що інертність нервових процесів, недостатність замикаючої функції кори головного мозку, широка генералізація порушень негативно впливають на моральний розвиток. Недоліки мовлення заважають засвоєнню та розрізненню моральних понять, норм. Фрагментарність мислення, порушення зв'язків між частковим і загальним потребують, на думку І.Г. Єременка, почергового переходу від одного елементу моралі до іншого, від однієї вимоги до іншої у залежності від віку вихованців.

Моральне виховання розумово відсталих дітей І.Г.Єременко розглядав як тонкий і складний процес, тому що в даної категорії дітей не сформовані ціннісні орієнтації з дотриманням максимальної конкретності.

Досліджуючи пізнавальні інтереси розумово відсталих, Н.Г.Морозова прийшла до висновку, що діти лише у певній ситуації цікавляться відповідними процесами, тому пізнавальні інтереси у них спонтанно не виникають. Оптимізуються вони завдяки активізації пізнавальної діяльності у процесі виконання завдань, спрямованих на формування позитивних рис характеру і